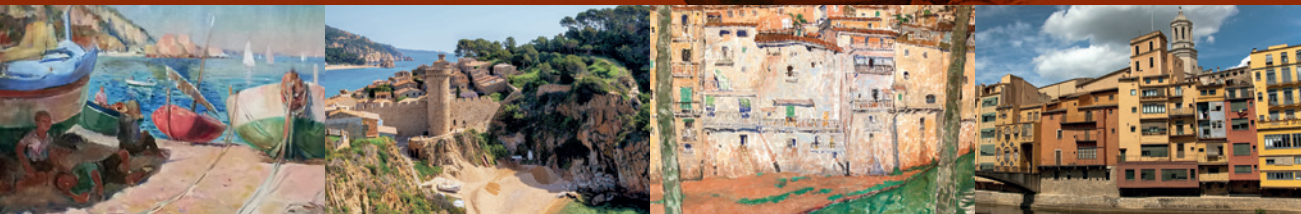




JORDI BES LOZANO I AURE FARRAN LLORCA

La Catalunya dels artistes

20 paisatges que van
inspirar 20 artistes



X
V I E N A
E D I C I O N S

Jordi Bes Lozano

Aure Farran Llorca

La Catalunya dels artistes

**20 paisatges que van
inspirar 20 artistes**



V I E N A
E D I C I O N S



Índex

Prolèg, de Sònia Hernández Almodóvar | pàg. 7

Presentació | pàg. 9

Mapa d'ubicació dels elements | pàg. 13

1. El paisatge d'infantesa que va marcar Josep Guinovart | pàg. 14
2. Mont-roig del Camp va ser la força de Miró | pàg. 22
3. L'Eixample rere la mirada de la seva pintora:
Núria Llimona | pàg. 28
4. Cèsar Martinell, l'arquitecte de les «catedrals» entre vinyes | pàg. 34
5. Lluís Muncunill, l'artífex de la transformació urbana
de Terrassa | pàg. 42
6. Rafael Benet, el pinzell que millor va saber captar la llum
de Tossa | pàg. 48
7. La modernitat que Jujol va portar fins als Pallaresos | pàg. 54
8. Girona a ulls d'una forastera: la pintora Mela Muter | pàg. 62
9. Marià Fortuny, el gran orgull de Reus | pàg. 70
10. La gran revelació que Cotlliure va regalar a Matisse | pàg. 76
11. Manolo, l'escultor que va situar Caldes de Montbui
en el mapa artístic | pàg. 82
12. L'escultora Emília Xargay, els toros i més enllà | pàg. 90
13. El laboratori de Picasso a Gósol | pàg. 96

14. Rere la pista del Sant Pere de Rodes del Mestre de Cabestany | pàg. 102
15. El Modernisme al Vallès té un nom propi: M. J. Raspall | pàg. 108
16. El monestir de Ripoll que va captivar Elies Rogent | pàg. 114
17. Les teles de l'enigmàtic Mestre de la Seu d'Urgell | pàg. 120
18. La Garrotxa dels Vayreda | pàg. 126
19. Lluïsa Vidal, una pintora forjada entre Barcelona i Sitges | pàg. 132
20. La Catalunya d'Olga Sacharoff | pàg. 138



08

Girona a ulls d'una forastera: la pintora Mela Muter

**L'artista d'origen polonès
va pintar els seus primers
«bons paisatges» durant
l'estada del 1914 a la
ciutat**

La pintora Mela Muter degué causar sensació a la Girona del 1914. L'artista polonesa establerta a París va arribar a la ciutat sola, i durant dos mesos —de començaments d'abril a principis de juny d'aquell any— s'hi va passejar carregada amb un cavallet, teles i pintures per immortalitzar-la, acompanyada d'un gos descomunal —segons el pintor Josep M. de Sucre—, i va participar en les tertúlies del cafè Norat de la Rambla amb els intel·lectuals gironins. Per a Muter, el pas per Girona també va representar un punt d'inflexió. Ella mateixa va deixar escrit a *Souvenirs*, les seves memòries, que hi va pintar els seus primers «bons paisatges», encarnats per *L'Onyar a Girona*. L'obra mostra una nova manera de contemplar la ciutat sense trair-ne l'essència, amb les cases del riu emmarcades pels troncs de dos arbres.



Muter va causar impressió quan va ser a Girona.

Muter va arribar a Girona amb una certa anomenada, després de dues exposicions a Barcelona, a les galeries del marxant d'art Josep Dalmau —una mostra individual el 1911 i una amb altres artistes



Oli sobre tela del *Carrer Cúndaro* (1914), que roman al Museu d'Història de Girona, i com és aquest mateix indret en el present, un segle després.

polonesos el 1912—, que havien tingut un ampli ressò a la premsa catalana. Llavors ja atresorava un sòlid bagatge artístic adquirit a Varsòvia, però sobretot a París, on «va consolidar un llenguatge propi marcat indefectiblement per la modernitat», va rememorar la historiadora de l'art Mercè Doñate amb motiu de l'exposició «De París a Girona. Mela Muter i els artistes polonesos a Catalunya», la darrera gran mostra que s'ha dedicat a l'artista en un museu català. Va ser el 2018 al Museu d'Art de Girona.

Aquella exposició la van comissariar les també historiadores de l'art Glòria Bosch i Susanna Portell, que destaquen el vessant humà de la pintora. «La Mela es posava en el lloc dels altres. Tenia una mena d'empatia molt forta amb els éssers humans, però també amb la natura, que considerava part de la vida», explica Bosch. Per la seva banda, Portell destaca el compromís polític de Muter —es va reivindicar com a polonesa i d'esquerres malgrat les dificultats que li va comportar, cosa que la va acostar a conceptes com la tristesa i el dolor de les







L'Onyar a Girona (1914) es va quedar a la ciutat després d'un intens debat i roman al Museu d'Art.



Les cases de l'Onyar tal com llueixen avui dia.

pèrdues— i que va contribuir a desbancar «la pintura de ventalls i gerros» que semblava predestinada a les dones.

A Muter li agradava el contacte directe amb el món quotidià i va mostrar maternitats, marginats i espais de confluència. «Deia que els mercats són una mica l'ànima», detalla Portell, i d'aquesta pre-

Muter no va deixar indiferent Girona: va arribar-hi sola, pintava acompanyada d'ungos descomunal, participava en tertúlies i mostrava una gran empatia amb les persones i la natura

dilecció en surten quadres com l'atapeït *Mercat d'Amer* de la població selvatana —més endavant també va visitar Tossa de Mar. Tanmateix, la part humana hi és fins i tot en obres on a priori no sembla distingir-se'n cap, de persona. «Els arbres els associa als éssers humans i es troben en moltíssimes obres d'ella», revela Bosch, com a *L'Onyar a Girona* o a *Santa Família*, aquesta al MNAC de Barcelona i que va pintar a França però que es va quedar aquí després d'exhibir-se a les Galeries Dalmau. Al MNAC també hi ha un retrat que Muter va fer de Dalmau, el qual havia conegut l'obra de la pintora a París i que va ser molt rellevant en la introducció de l'avantguarda internacional.



Muter emmarca algunes obres entre arbres, que associava a les persones, com en el cas de *Santa Família* (cap al 1909), que és al MNAC.

A Girona romanen dos quadres

Malgrat que havien transcorregut gairebé cinquanta anys, Muter va plasmar la seva estada a Girona a *Souvenirs*. No hi esmenta la raó per la qual va decidir viatjar-hi —potser un pintor amic li ho va recomanar—, però admet que es va sentir atreta per «l'incomparable sol meridional que brilla insolentment», reflectit en les pedres antigues i els racons més pictòrics de la ciutat. A la sala Athenea de Girona es va poder veure una exposició amb els fruits de tot aquell treball abans de la seva parten-

ça cap a París, i avui dia la ciutat encara conserva dues obres de la pintora: *L'Onyar a Girona*, que és al Museu d'Art, i *Carrer Cúndaro, Girona*, al d'Història. Va pintar la natura, tot desplaçant-se per la vall de Sant Daniel, així com carrers estrets a la recerca de la seva anhelada humanitat. D'aquesta voluntat n'és una bona mostra *En Nando*, personatge pintoresc que Muter degué descobrir en algun poble o mercat de la rodalia.

L'Onyar a Girona ha estat sempre a la ciutat, però el destí del quadre va estar a punt de torçar-se. Després d'haver-se exposat a l'Athenea, els socis van decidir que s'havia de quedar: van reunir 400 pessetes, la meitat del seu preu, i van demanar a l'Ajuntament que contribuís a comprar-lo aportant l'altra meitat. Després d'un intens estira-i-arronsa —es va arribar a proposar un concurs per llogar el Teatre Principal per destinar els diners recaptats a pagar l'obra—, finalment els regidors van decidir assignar la despesa a càrrec d'imprevistos, i així el quadre roman com a testimoni del vincle de la pintora amb Girona.

Al costat de la firma, Muter va escriure que era polonesa, i per això, segons Doñate, també es pot deduir que «havia entès perfectament el sentiment catalanista» dels seus amics de tertúlia. Els orígens i les preferències polítiques van marcar la vida posterior de la pintora, que va haver d'amagar-se a Avinyó durant la Segona Guerra Mundial. Després va poder tornar a París, però va caure en l'oblit i va viure acompanyada del dol per l'enyorança d'un món, el seu particular, en progressiva descomposició. ●

Una empremta difícil d'oblidar

Els dies a Girona mai es van esvaïr en Mela Muter, que va rememorar-los a *Souvenirs*, les memòries que va escriure el 1963 als 87 anys, i on també va fer referència a l'escultor Manolo Hugué, un altre artista que va fer estada a la ciutat coincidint amb ella, i amb qui va tenir molt bona relació, i a qui es dedica un altre capítol d'aquest llibre. Els intel·lectuals gironins amb els quals va coincidir al cafè Norat tampoc van oblidar-se'n. Rafael Masó la va considerar una forastera que havia sabut desentranar la ciutat; Miquel de Palol, una dona excepcional, i Xavier Monsalvatje i Joaquim Pla, una artista allunyada de tot convencionalisme. Amb el pas del temps, el record de Muter va quedar desdibuixat i la pintora va restar molts anys en l'oblit, però s'han fet esforços per revertir aquesta situació. El 1994, quan es van complir els 80 anys de la seva estada, l'Ajuntament gironí li va dedicar una exposició que en va recuperar la figura i l'obra —amb Doñate de comissària—, i també va ser dels primers llocs —o el primer— a acollir-ne una exhibició pòstuma, mentre que el 2018 es van poder veure diverses de les seves obres reunides a la mostra del Museu d'Art.

Fragment de *La Catalunya dels artistes*,
de Jordi Bes Lozano i Aure Farran Llorca,
Viena Edicions, novembre del 2022.

MELA MUTER

(Varsòvia, 1876 - París, 1967)

Mela Mutermilch —o Mela Muter, com signava sovint— va adoptar aquest nom després de casar-se amb l'escriptor i crític d'art Michal Mutermilch, si bé el nom de naixement d'ella era Maria Melania Klingsland. El seu pare, Fabian Klingsland, un comerciant i mecenes de les arts, i la mare, Zuzanna de Feigenblatt, van ocupar-se de proporcionar-li una bona formació artística. La pintora va començar la seva trajectòria a la capital polonesa, però el 1901 va marxar a la capital francesa —amb el seu marit i el seu nadó—, aconsellada pel pintor Józef Pankiewicz, per desenvolupar amb llibertat total el seu art. Va ser una de les artistes més reconegudes al París dels anys 20 i 30. Se li havia dit que pintava «com un home», perquè el seu art sovint s'allunyava de les delicadeses que es presuposaven a les pintores. Va obtenir la ciutadania francesa i va exposar en diversos països, però també va sentir profundament les pèrdues que va patir, com la mort del seu fill, i va acabar caient en l'oblit. La Segona Guerra Mundial i el divorci la van deixar en una situació precària, marcada per l'estigma de ser jueva i d'haver participat en la causa socialista, sense relació amb la seva pàtria originària i sense poder pintar per la pèrdua progressiva de vista. Cap al final de la seva vida, va ser redescoberta per l'afany del col·leccionista d'art Bolesław Nawrocki, gràcies al qual es va poder operar de cataractes, cosa que la va ajudar a tornar a pintar, i va escriure les seves memòries, *Souvenirs*.